

Genesis 50:15-21

15 ¶ Nu hun vader er niet meer was, zeiden Jozefs broers tegen elkaar: 'Als Jozef zich nu maar niet tegen ons keert en zich wreekt voor alle ellende die wij hem hebben aangedaan.'

16 Daarom lieten ze hem de volgende boodschap brengen: 'Voordat hij stierf heeft je vader ons opgedragen

17 je dit verzoek over te brengen: "Vergeef je broers hun schandelijke misdaad, Jozef. Ze hebben je in de ellende gestort, maar wees nu zo goed om de dienaren van de God van je vader die misdaad te vergeven.'" Bij het horen van die woorden kon Jozef zijn tranen niet bedwingen.

18 Daarna gingen zijn broers zelf naar hem toe. Ze vielen voor hem op hun knieën en zeiden: 'We zijn bereid je slaaf te worden.'

19 Maar Jozef zei: 'Wees maar niet bang. Ik kan toch Gods plaats niet innemen?

20 Jullie hadden kwaad tegen mij in de zin, maar God heeft dat ten goede gekeerd, om te bewerken wat er nu gebeurt: dat een groot volk in leven blijft.

21 Wees dus niet bang. Ik zal zelf voor jullie en jullie kinderen zorgen.' Zo troostte hij hen en stelde hij hen gerust.

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Hoe moet je als gelovige tegen de wereld aankijken: is alles willekeurig, toeval, chaos of juist noodlot, fatum en is er wel zoiets leiding?

Er zijn mensen, die het leven beschouwen als een draaiorgelboek, een soort ponskaart waar de gaten al in zitten en het enige wat de meneer van het draaiorgel moet doen is aan de slinger draaien en de voorbestemde muziek komt eruit.

Zo zou God zijn, zou Hij alles voorbestemd hebben? Ook die aanslag, die ziekte...Maar ben ik dan dat gaatje in die ponskaart, ben ik een marionet? Is mijn leven een lot?

Uit onvrede over deze visie zeggen mensen dan ook: welnee, zo is het niet, het leven hangt gewoon aan elkaar van toevalligheden: de wereld zoals die is, is het gevolg van een explosie in een drukkerij -alle letters- liggen door elkaar- en dat sommige letters toevallig een woord vormen is geluk hebben.

Sommige dingen lopen goed, dat is fijn, maar anderen dingen gaan niet goed: een brand, een vliegtuig dat hapert...in den beginne was er toeval en chaos en dat gaat zo door tot in eeuwigheid.

Maar die visie vind ik beangstigend, want gaat het dan nog ergens naar toe?

Dan heb ik nog liever het beeld van Corrie ten Boom, die de wereld en ons leven vergeleek met de achterkant van een borduurwerk -een wirwar van draadjes- 'maar straks' zei ze, 'zien we de voorkant -wat een prachtig patroon'.

Hoe zit het nu met Gods leiding? Is het chaos, toeval, noodlot, of leiding?

Wie de Bijbel begint te lezen bij Genesis, die zou haast kunnen gaan denken: die aartsvaders komen God ook overal tegen en het is net alsof ze online met de hemel zijn: "en God zei" en "Abraham antwoordde", "God sprak" en "Isaäk antwoordde" en "God zei" en "Jacob zei"...

Daarom vanavond eens naar Jozef gekeken, want het lijkt net alsof zijn leven op het platte menselijke vlak blijft: Hij komt door toedoen van zijn broers in Egypte...en door zijn eigen toedoen, zijn uitleg van dromen en zijn uitnemende wijsheid klimt hij a.h.w. op de maatschappelijke ladder...en God, die is er wel -'De Here was met Jozef'- maar meer op de achtergrond en zo beleven veel mensen Hem nu ook.

Het stoere van 'dit is Gods vinger' of 'Gods hand' is meer geworden: 'wat mijn hand doet, daarvan mag ik misschien vertrouwen, dat God er ook nog is'.

Is er leiding in het leven van Jozef?

Ja zeker! Maar daar geeft hij pas blijk van aan het eind van zijn leven zoals het bij de meeste mensen ook nu toegaat: leiding is een ontdekking achteraf.

Alles wat er met mij gebeurd is, zegt Jozef tegen zijn broers, heeft ertoe geleid, dat een groot volk/Israël in het leven werd gehouden.

Hoe is Jozef tot dat inzicht gekomen en hoe kwam hij aan dat vertrouwen op Gods leiding?

We gaan er naar kijken:

Jozef had net zijn vader Jacob begraven in het land Kanaän.

En dan gebeurt er iets wat je meer ziet als het middelpunt van het gezin wegvalt, als een vader komt te sterven.

Oude familietwisten vlammen op en oude aanspraken doen zich gelden, de gewetens gaan spreken, het verleden speelt op.

Zo ook hier: De broers van Jozef waren bang, nu hun vader als centrum van hun familie er niet meer was, dat Jozef een oude rekening zou vereffenen: zij hadden hem immers kwaad aangedaan door hem in de put te gooien en hem te verkopen aan de Midianieten.

Ze komen daarom naar Jozef toe en vragen Jozef om vergeving.

En tijdens die ontmoeting komt Jozef over leiding te spreken en zegt hij: 'wat jullie ten kwade hebben gedacht heeft God

ten goede gedacht; alles in mijn leven liep erop uit, dat een groot volk werd gered'. Het kwaad van mensen buigt God om in de richting van zijn bedoelingen.

Maar aan dat inzicht in Gods leiding gaat nog iets vooraf, want Jozef zegt tegen zijn bange broers: 'vreest niet. Ben ik in Gods plaats?'

Alsof hij wil zeggen: Om Gods leiding te ontdekken moet je Gods plaats niet willen innemen, Hem niet voor de voeten willen lopen, niet zelf de dienst willen uitmaken, maar plaats, ruimte aan God geven.

En misschien had Jozef aanvankelijk wel Gods plaats ingenomen. Want wat je van Jozef kan zeggen, toch in elk geval dit: hij was als onderkoning in Egypte een tijd lang helemaal Egyptisch geworden, hij trouwde met een Egyptische, voerde Egyptische politiek... opmerkelijk, dat tijdens zijn regering de naam van God niet wordt genoemd, opmerkelijk dat je niets hoort over de leiding van God.

Zou Jozef te veel Gods plaats hebben ingenomen en zijn eigen maakbare samenleving hebben willen opbouwen?

En zouden wij geen leidende God meer opmerken omdat wij te veel op de voorgrond willen treden, omdat wij het zelf allemaal in handen willen hebben en houden, te veel ruimte innemen?

Opmerkelijk ook, dat aanvankelijk Jozef zijn broers had willen straffen, d.w.z. Jozef wilde zelf oordelen.

We kennen dat verhaal wel, dat hij zijn zilveren orakelbeker in een van de zakken van zijn broers had gestopt om hen later van diefstal te beschuldigen, om hen te oordelen.

Nam Jozef niet te veel plaats in?

Maar hier aan het einde is Jozef veranderd: nadat hij zijn vader in Kanaän had begraven en waarschijnlijk de lucht van het beloofde land had ingeademd werd hij zich weer bewust van zijn oorsprong, zijn geloof, zijn God.

1. Hij gaat niet oordelen, maar vergeven en verzoenen, hij wordt van een harde Egyptische onderkoning een herder, een mens, een kind, de dienaar waardoor God zijn plan kan volvoeren.

Moet je het zo zeggen: pas wie zich omkeert en inkeert, wie bereid is zich te verzoenen, bereid is de weg van God te gaan, die mag op leiding vertrouwen, die ziet Gods leiding!

Je ziet het niet als je je voor dat alles toesluit: zaken doen en over lijken gaan en dan zeggen: 'dankzij God heb ik een goede positie', of rijden met een snelheid van 200 km en dan zeggen: God zal me bijstaan, of: wij pakken dat land van jullie en daarna zien we Gods vinger.

Nee, eerst vragen: ben ik in Gods plaats, of niet?

2. En dan zegt Jozef: 'wat jullie tegen mij ten kwade hebben

gedacht heeft God ten goede gedacht', m.a.w. jullie daad van mij in de put gooien en verkopen naar Egypte heeft God omgebogen voor zijn grote doel: een groot volk in leven houden.

Betekent dat nu dat alles in Jozefs leven uit Gods hand kwam, ook het verblijf in de put en in de gevangenis?

Nee, ik denk het niet: er staat dat de broers kwaad hadden uitgedroefd, dus iets hadden gedaan wat niet had mogen gebeuren.

En er is ook vandaag heel veel kwaad wat echt niet uit Gods hand komt, maar wat mensen hebben bedacht en wat niet goedgepraat kan worden. Terreuraanslagen.

Er is de mens met zijn verantwoordelijkheid; er zijn de dictators, de concentratiekampen...

In sommige kringen is er de neiging om het kwaad tot iets goeds te laten zijn.

Emil Ratelband, die volle zalen trekt om mensen weer positief te laten denken over zichzelf heb ik eens horen zeggen dat we over Adolf Hitler positief moeten oordelen.

Want die heeft ook iets goeds gedaan: dankzij hem is er een staat Israël gekomen.

Dus de voorzienigheid heeft het zo geleid dat Hitler de stichting van de staat Israël mogelijk maakte.

Maar zo wordt het kwaad goed, terwijl we het kwaad kwaad moeten laten en niet voor niets wordt er in de Bijbel over een macht van de Boze, de satan, de duivel gesproken.

Maar loopt het God dan niet uit de hand?

Nee, God kan dingen die Hij niet heeft gewild, niet heeft bedoeld, toch in zijn plannen opnemen.

God heeft het kwaad van de broers niet gewild, maar het toch omgebogen in de richting van zijn Rijk; God heeft de eigenwijsheid van Jozef niet gewild, maar toch: God heeft het ten goede gedacht.

De droom van Jozef, dat iedereen voor hem zou buigen heeft God omgebogen tot Gods eigen droom: een volk in leven houden.

Niet alles wat er gebeurt is Gods wil, Gods besturing; niet elke ramp, elke ziekte, dat faillissement, die scheiding.

Niet alles wat er gebeurt valt samen met Gods wil.

Je mag, Bijbels gezien zelfs spreken van 'toevalligheden', die voor kunnen komen.

In het boek Ruth staat dat Ruth 'bij geval' het land van Boaz aantrof en in de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan kwamen de priester en de Leviet 'bij geval' langs de weg naar Jericho.

Het leven kent zelfs iets van chaos en grilligheid: de ene na de andere aanslag in Israël.

Het ziet er soms naar uit dat je leven en het leven van de

wereld helemaal geen patroon heeft.

Dat zullen alle mensen van alle tijden hebben ervaren.

Alleen bij Abraham is het dan begonnen dat je mag geloven dat er een God is, die alle toevalligheden en zelfs het kwaad en de chaos ter hand kan nemen en het ten goede kan keren; God doet alle dingen medewerken ten goede en misschien kan zo die niet door God georganiseerde aanslag -het was kwaad van mensen- ombuigen om ons mensen de ogen te openen voor het de terreur en de oorzaken ervan en zo nieuwe wegen van vrede te gaan.

Hoe leidt God?

Ik denk niet zoals de meneer van het draaiorgel, die via de gaatjes in de kaart de voorbestemde muziek eruitslingert. Niet alles is door God bepaald.

Ook is het leven niet te vergelijken met de situatie na explosie in een drukkerij: alle letters liggen door elkaar en niemand geeft een verband aan; alles is toeval.

Moet je het dan vergelijken met een borduurwerk? De achterkant is een grote wirwar, maar de voorkant geeft een prachtig patroon?

Hoe mooi ook, maar ook dat riekt te veel naar 'alles is zo bedoeld, maar we zien het nog niet'.

Misschien mag je Gods leiding vergelijken met een patchworkdeken.

Die Amish people gaven oude lapjes, afgedankte lapjes, die hun bestemming hadden verloren weer een nieuwe bestemming door er prachtige patronen van te componeren.

Zo componeert en dirigeert God de wereld en mijn leven: daarin is veel tegen zijn wil, veel toeval, maar het loopt Hem niet uit de hand, Hij weet er wel een weg mee; alles werkt mede ten goede.

Zuig ik dat nu uit mijn duim, nee, ik heb het gezien in Jezus Christus de volle uitbeelding van de gestalte van Jozef.

Het waren mensen, die kwaad hadden bedacht tegen Hem, mensen als overpriesters en schriftgeleerden, die alles van onszelf onthullen.

Maar tegelijk zegt het evangelie: God had er de hand in; Hij heeft wat er gebeurde met Jezus ter hand genomen, wekte Hem op uit de dood, maakte Hem tot verzoening van de wereld om te doen zoals heden het geval is: een groot volk in het leven te behouden.

En Paulus zegt: 'wij weten nu, dat God alles doet medewerken ten goede voor hen die God liefhebben'.

De wereld met zijn toeval en zijn chaos, met alle Godvijandige machten valt niet uit zijn Hand.

William Cowper -een depressieve man- dichtte

Uit grondeloze diepten put
Hij licht, en vreugd' uit pijn.
Hij voert volmaakt zijn plannen uit,
zijn wil is soeverein.

Amen